

Een kraakcicade luistert de Rotterdamse binnenstad op

André De Baerdemaeker [ecoloog, Bureau Stadsnatuur; debaerdemaeker@bureaustadsnatuur.nl]

“Ik waande me even in Cambodja.” schreef Rotterdammer Ron van Zeeland in zijn blog. Als één van de eersten herkende hij in het mechanische geluid dat door het drukke verkeersgeraas van de Rochussenstraat klonk het geluid van een insect. Ook anderen was het geluid niet ontgaan. Joyce de Bruijn van het Erasmus MC stuurden een bericht naar Bureau Stadsnatuur: “... het geeft een ontzettend gezellig geluid waarvan je stante pede in vakantiestemming komt.” Hun vermoedens dat het om een cicade ging werden al snel bevestigd door de Rotterdamse ecologen. Eerder die week, op 10 juli 2022, hadden zij immers al een mail ontvangen van Marian Groeneweg die melding maakte van een cicade op diezelfde locatie na een bezoek aan het ziekenhuis. Vanuit Het Natuurhistorisch wandelden de ecologen naar de plek om het dier te bekijken en geluidsoptnames te maken. De identiteit van het dier kon op deze manier worden bevestigd: een kraakcicade (*Cicada orn*). Was het dier op eigen kracht naar Rotterdam gevlogen? Vermoedelijk niet.

Cicaden

Hoewel de meeste mensen het zomerse geluid van cicaden associëren met zwoele vakanties in Frankrijk of Spanje, leven er ook inheemse cicaden in Nederland, 374 soorten om precies te zijn. Ze zijn doorgaans klein, geluidloos en voor de gemiddelde Rotterdammer onbeduidend, maar voor kenners en liefhebbers is het een mooie groep insecten waar veel aan te onderzoeken valt. Zo ontdekte Marco Tanis tijdens een onderzoek voor Bureau Stadsnatuur een nieuwe soort spitskopcicade voor Nederland op een Rotterdams

groen dak (Tanis 2020). Een soort die wellicht meer bekendheid geniet is het door Jan Wolkers bewonderde ‘spuugbeestje’, de schuimcicade (*Philaenus spumarius*). Het is een cicade die geen geluid maakt, maar wel een spuugachtig schuimnest aan de stengels van planten. Buiten spelende kinderen kennen die natte kloddertjes wel.

Godsgeschenk

De familie van de zangcicaden (Cicadidae) heeft geen inheemse vertegenwoordigers in Nederland. De leden van deze groep zijn fors – soms met een spanwijdte tot wel zeven centimeter – en leven voornamelijk in tropische en subtropische gebieden. In Centraal en Middelen Europa komen verschillende soorten voor die in de zomermaanden met veel geraas hun voortplanting organiseren. Cicaden leven eerst meerdere jaren als larve ondergronds bestaan. Zo ook onze kraakcicade. Het larvale stadium van deze soort duurt drie jaar, waarbij de larven parasiteren op plantenwortels, bij voorkeur die van de pluimes (*Fraxinus ornus*). De volwassen dieren klimmen hoog in de boom en boren met hun snuit in het hout om sap af te tappen. Daarbij lekken ze geconcentreerd plantensap uit hun achterlijf dat als een kleverig goedje alles onder de boom bedekt. Dit zoete product is een energierijke voedselbron voor tal van dieren en ook voor mensen. Het gaf de cicade de bijnaam mannacade, naar het Bijbelse manna uit het boek Exodus. Een mysterieuze zoete voedselbron die de in de woestijn dolende Israëlieten zagen als een godsgeschenk. In sommige gebieden wordt het vandaag de dag nog steeds gewonnen ter vervanging van honing (Wäckers 2002).

Meegelift

In Amsterdam hoorde bioloog Boudewijn Odé al in 2010 de eerste serenades van kraakcicades door de hoofdstad schallen. De expert bio-akoestiek werd door zijn broer gewezen op het geluid nabij de Hermitage. Daar bleek een kleine populatie van ten minste vier mannetjes aanwezig. Ook vond Boudewijn een huidje van een vers uitgeslopen exemplaar. Hij concludeerde dat de dieren als larve moeten zijn meeverhuisd in de wortelkluiven van gekweekte iepen uit Avignon, Frankrijk (Odé 2010).

Aangenomen wordt dat de Nederlandse zijn meegelift op transporten vanuit het zuiden. Van een noordwaarts offensief als gevolg van klimaatverandering lijkt (nog) geen sprake. Kan de soort in Nederland standhouden? Boudewijn Odé noteert de aantallen in Amsterdam jaarlijks. In zijn korte bericht in de nieuwsbrief van EIS Kenniscentrum Insecten maakt hij overigens ook melding van een betrouwbare waarneming in andere steden, waaronder Rotterdam (Odé 2010). Dat laatste was tot op heden niet bekend bij Bureau Stadsnatuur. Daarnaast bereikten ons ook berichten van een kraakcicade bij de Müllerpier in de zomer van 2022, maar deze konden niet onafhankelijk worden bevestigd.

De kraakcicade van de Rochussenstraat is niet opgenomen in de collectie van Het Natuurhistorisch. Het dier is 4 augustus voor het laatst gehoord en daarna spoorloos verdwenen. Het is denkbaar dat de zich in de omgeving ophoudende gaaien (*Garrulus glandarius*) de cicade bij wijze van godsgeschenk hebben geconsumeerd. ◀

Literatuur

Odé, B. 2010 - Komkommercicade blijkt kraakcicade (*Cicada orn*) - Tentakel 2
 Tanis, M.F. 2020 - Insectendiversiteit op groene daken - Straatgras 32(2): 88-90
 Wäckers, F. 2002 - Geraffineerde suikers - Zoete beloningen in mutualistische interacties - Entomologische berichten 62(1): 2-7
 Zeeland, R., van 2022 - Zeldzame (kraak)cicade in Rotterdam - ronvanzeeland.nl

▲ Een kraakcicade. (Marcello Consolo)

▲ Net als zijn Zuid-Europese soortgenoten verbleef de Rotterdamse kraakcicade graag in platanen. (Garry Bakker)